

sequi ex prædeterminatione ad actus qui sunt peccata. Jam enim supra ostensum est, ex positione illius determinationis, sequi peccatum non esse permissum, sed factum aut volitum; ergo multo minus subsistere poterit quod Concilium cum exclusione ait, *feri permissive solum*. Dices loqui Concilium de actu ut malo, seu de malitia ipsa, non de actu ipso materiali, alias falsa esset exclusiva, quia materialis actus non tantum permissive, sed etiam proprie et efficienter necesse est a Deo fieri per generalem concursum. Sed contra, quia de eodem actu malo dicit Concilium fieri a Deo tantum permissive, de quo dixerat esse in potestate hominis; sed illud prius dixerat de ipso actu qui per se ac realiter fit in voluntate hominis; ergo de illo etiam dixit Concilium fieri a Deo permissive solum. Ac proinde sicut malitia non est in potestate hominis, nisi in quantum actus ad quem illa sequitur est in hominis potestate, ita etiam malitia est tantum permissive a Deo, quia actus ad quem illa sequitur non est Deo proprie ac per se, sed permissive solum; ergo e converso si actus ipse non est a Deo permissive solum, sed proprie ac per se, etiam peccatum seu malitia non est tantum permissive a Deo, sed per se, et ex intentione Dei, saltem virtualiter, seu fundamentaliter. Et confirmatur, nam Concilium in illo canone præcipue intendit sententiam Calvinii damnare. Calvinii autem sententia fuit, Deum esse causam per se peccatorum, quia est causa per se et efficaciter inducens homines in illos actus reales quibus peccant, quibusque est intrinsece annexa malitia peccati; ergo etiam Concilium loquitur de ipsis actibus, alias non sufficienter damnasset Calvinii sententiam. Unde idem Calvinus, in Antidoto, circa illum canonem, licet expresse fateatur malitiam non esse opus Dei, nihilominus sentit hanc definitionem Concilii Tridentini sibi contrariam, et idecirco contra illam objicit varia Scripturæ et Augustini testimonia male intellecta, quæ in libro secundo de Auxiliis late tractavi, et infra attingam.

9. *Evasio occcluditur.* — Nec huic definitioni sic intellectæ obstat quod Deus concurrat effective per concursum simultaneum ad actum peccati, quia illa particula exclusiva, *solum*, non excludit concomitantia: in ipso autem conceptu et significatione verbi permittendi in tali materia includitur, quod Deus, quantum est ex se, offerat libero arbitrio concursum simultaneum, et in manu ejus usum illius constituat, et consequenter quod ex certa lege cum

ipso libero arbitrio se determinante concurrat. Cum ergo Concilium dicit: *Solum permissive*, non excludit hunc concursum, sed excludit omnia quæ ultra puram permissionem Calvinus divinæ voluntati tribuebat, quale est præordinare et prædeterminare voluntatem hominis ad actum peccati, et per se intendere actus reales peccatorum, etiamsi inseparabiles habeant malitias, et in hoc sensu damnat Concilium dicentes Deum operari proprie et per se mala opera, utique illa procurando, et liberum arbitrium ad ea determinando, et per se illa intendendo, non propter malitiam, sed propter aliam naturalem bonitatem quam habent; sic enim homo peccans per se et proprie facit actum malum, etiamsi malitiam non per se intendat, sed delectationem, vel aliquid hujusmodi; ergo si Deus per se ac directe intendit actum malum, et ad illum voluntates nostras determinat, per se et proprie operatur illum, quod est contra Concilium.

10. *Tertia propositio definita a Concilio.* — Quod magis explicuit Concilium addendo tertiam propositionem, nimirum, *non ita esse proprium opus Dei proditorem Judæ, sicut vocationem Pauli*, et contrarium asserentes anathemate ferit. Videtur autem illud dogma contrarium ex physica prædeterminatione sequi, loquendo de ipsis actibus realibus, ut jam ostendimus loqui Concilium, et in prædictis verbis expressius declarat, agens de ipsis actionibus externis. Bonum ergo opus dicitur proprium Dei, quia et illud intendit et facit, et ut nos faciamus efficaciter operatur: at juxta illam sententiam, eodem modo intendit Deus per se et facit proditorem Judæ; nam ut Judas vellet vendere et actu venderet Christum, Deus ipse fecit, ut supra probatum est contra illam sententiam; ergo fuit tam opus Dei, sicut quodlibet opus bonum. Item, sicut homo accipit a Deo opus bonum, tam proprie recipit ab illo opus malum; et sicut Paulus quoad bona opera unicuique dicit: *Quis enim te discernit?* ita cum eadem veritate et proprietate id dicere possumus, juxta illam sententiam, de operante malo, quia illud prius intelligunt dictum esse a Paulo propter prædeterminationem præviam efficacem; ergo si eandem dat Deus ad malum opus, ipse est qui discernit male operantem a cæteris; ergo æque proprie operatur Deus in homine malum opus ac bonum. Unde sicut bene operanti dicitur: *Quid gloriaris quasi non acceperis?* ita male operanti dici potest: *Quid accusaris quasi non acceperis?*

11. *Occurritur evasioni.* — Dicent forte esse differentiam, quod ad opus bonum Deus concurrat moraliter consulendo, non vero ad malum. Sed hæc differentia nec juvat, nec est vera in illorum sententia, si consequenter loquantur; tum quia dicunt moralem causalitatem esse impropiam et metaphoricam; et ideo, cum Deo tribuuntur nostra opera ut propriæ causæ efficienti, propter physicam efficientiam et prædeterminationem esse intelligendum, non propter moralem; ergo si in illa effectione et prædeterminatione physica est æqualitas, illa satis est ut malum opus dicatur tam proprium opus Dei, sicut bonum; tum etiam quia supra ostensum est Deum, juxta illam sententiam, non tantum physice, sed etiam moraliter efficere opera mala, et ut illa fiant operari, quia non solum voluntatem, sed etiam intellectum prædeterminat ad tale iudicium, et præcipitando voluntatem impedit meliorem boni considerationem, et si qui sunt suasores ad malum, ipse illos incitat et prædeterminat ut ita suadeant; ergo in utroque genere est malum opus proprium Dei, non minus ac bonum.

12. *Altera evasio obstruitur.* — Quod si dicant differentiam esse, quia Deus per se influit bonitatem actus, non autem malitiam, respondemus imprimis Concilium non solum loqui de effectione operis mali, ut malum est, sed etiam ut tale opus est, et realiter ac vere fieri potest. Et in hoc sensu damnat dicentes non minus esse opus Dei proprie proditorem Judæ, quam vocationem Pauli, ut ostendi. Deinde esto ut malitia non per se fiat a Deo, quia a nemine potest per se fieri, ut docet divus Thomas, 1 part., q. 1, art. 1, satis est quod eo modo, quo fieri potest, æque fiat a Deo ac bonitas, servata proportione, quia sicut Deus facit nos velle objecta honesta, unde nostri actus habent directe bonitatem (ut sic dicam), ita nos facit velle objecta delectabilia habentia annexam turpitudinem, a quibus nostri actus habent inseparabilem malitiam. Sicut homo qui inducit alium hominem ad actum peccati, non minus proprie dicitur operari peccatum alterius, quam is, qui consulit opus honestum, opus virtutis operatur. Ac denique, licet in physico influxu in ipsam bonitatem et malitiam intercedat aliqua diversitas, illa nullius considerationis esse potest aut debet in re morali. Nam, moraliter loquendo, si Deus æque nostras voluntates determinat ad opera quæ sunt mala, sicut ad bona, tam proprie operatur peccatum in nobis, sicut opus

bonum; nam si quid minus influit in malitiam, ideo est quia illa non est capax majoris influxus, non quia propriissime non faciat quidquid necessarium est ut illa, sicut potest fieri, ita fiat.

13. *Alia verba Tridentini expenduntur, et Arausicani II.* — Huc accedunt verba ejusdem Concilii, canone 17, *nullos esse homines divina potestate prædestinatos ad malum*. Et similia fere verba habentur in Concilio Arausicano II, capite vigesimo-quinto, possuntque intelligi vel de malo pœnæ, vel de malo culpæ; in utroque habent verum sensum præsentis causæ deservientem, nam relata ad malum pœnæ, intelligi debent illa verba de prædestinatione, quæ secundum rationem antecedit præscientiam absolutam culpæ futuræ; nam post præscientiam culpæ sine dubio prædestinat Deus ad malum pœnæ, ut est notum ex Prospero ad decimam-quintam objectionem Gallorum, et aliis. Hæc autem prædestinatio ad malum pœnæ, cum sit ex præscientia culpæ, est ex justitia, et ideo dici non potest esse ex absoluta Dei potestate, quod Concilia damnant. Si autem definitio illa de malo culpæ intelligatur, non est intelligenda solum de prædestinatione ad malum, ut malum est; de hoc enim nulla fuit unquam controversia, neque aliqui hæretici hoc asseruerunt. In hoc enim sensu, tempore Concilii Arausicani, dixerunt aliqui Deum prædestinare aliquos ad male operandum, vel ad non credendum, et similia, ut supra in ultimo Prolegomeno notavimus, et sumitur ex Prospero ad objectiones Gallorum, et Vincentii, etc.; et eodem modo hæretici hujus temporis ponunt prædestinationem ad male operandum; ergo in eodem sensu reprobant Concilia illam propositionem. Si autem Deus in tempore prædeterminat voluntates ad mala opera dicto modo, profecto ex æternitate prædestinavit illas ad malum, id est, ad opera quæ sine malitia facere non possunt, nam illa duo, scilicet prædeterminare et prædestinare ad actum malum, sese consequuntur, vel sunt idem, ut adversarii volunt, et ex eorum sententiis aperte sequitur.

14. *Concilii Arausicani testimonium.* — Denique, si opera hæc quæ semper male fiunt, per se spectata, adeo placent Deo, ut absoluta voluntate ex se et ante omnem præscientiam illa præfinit, et si facit ut ab homine fiant, non video quomodo verum esse possit quod idem Concilium Arausicanum, capite 23, dicit, homines, cum hæc agunt, suam voluntatem facere, non Dei, quia id agunt quod Deo dis-

plicet; nam revera faciunt quod Deo placet, quando faciunt quod Deus eos facit facere, et volunt quod Deus vult eos velle. Nec aliter volunt aut faciunt malitiam quam ipse Deus; non enim per se illam volunt aut intendunt, sed solum quatenus volunt actus seu objecta ex quibus illa resultat; at hoc modo etiam Deus vult et operatur malitiam, ut sæpe ostensum est; ergo illo etiam modo quo homini placet malitia (si tamen placet saltem interpretative), placet etiam Deo; ergo cum homo aliquid tale agit, nihil agit quod Deo displiceat, vel certe si per illam voluntatem Deo displicet, ipse etiam Deus agit quod sibi displicet; præterquam quod si homines ad has voluntates seu volitiones per divinam voluntatem, et motionem efficacem prædeterminantur, profecto magis Dei voluntatem quam suam facere dicendi sunt. Igitur omnibus his modis satis, ut existimo, declaratur quantum illa doctrina a Conciliorum sententiis ac definitionibus aliena sit.

CAPUT XLVIII.

EX PATRIBUS EADEM DOCTRINA CONFIRMATUR.

1. *Patrum testimonia non eludi communi distinctione peccati formalis et materialis.* — Quod sententia docens, Deum ex se prædefinire et prædeterminare actus malos, juxta Patrum doctrinam non subsistere possit, variis testimoniis confirmavi, l. 2 de Auxiliis, c. 2, quæ noviores Scriptores parvi pendunt, dicentes, Patres esse locutos de peccatis formaliter, non de actibus materialibus seu realibus peccatorum. Si autem considerantur rationes factæ, quibus probatum est respectu physicæ prædeterminationis vel antecedentis prædestinationis non posse illa duo separari, profecto testimonia Patrum urgentissima sunt, et notanda imprimis sunt quæ dicunt, *Deum non impellere ad furta, adulteria, et similia vitia.* Nam licet demus illas voces significare peccata formalia, nihilominus homo non impellitur ad illa, nisi quatenus ad materiales actus impellitur; multo autem magis est prædeterminari quam impelli. Et simili modo efficacia sunt testimonia Patrum, quæ negant Deum inducere aut trahere hominem ad peccandum, nam ut hæc sint vera de peccato formali, oportet etiam ut de actibus ipsis, quibus peccamus, vera sint, quia inductio et tractio ad peccandum, non fit inducendo et trahendo ad for-

malem malitiam, sed ad ipsum peccatum. Unde Damascenus dixit *hominem fieri malum propria animi et voluntatis suæ inductione*, utique non Dei; sic enim docent originem malorum actuum, non in Deum, sed in ipsum hominem ultimate reduci, quod verum non esset, si origo prima et causa faciens facere tales actus esset Deus, quia nos non facimus peccata, nisi faciendo tales actus; et ita sunt optima verba Gregorii Nysseni in Orat. catech., cap. 30, ubi postquam ostenderit vocationem Dei ad bonum de se generalem esse, concludit: *Nec enim par erat ut, gratia in communi proposita, is qui voluntarie ab ea abscesserit, non sibi, sed alii malam suam sortem adscriberet.* Sic etiam dixit Cyrillus, *non cadere hominem inexpugnabili Dei iudicio*; et Theodoretus: *Neque Deus Cain fecit homicidam.* Et ad hunc modum cætera ibi allegata satis, ut opinor, efficaciter induci possunt.

2. *Tertulliani testimonium urgetur.* — Adam vero nunc duo vel tria testimonia. Unum est Tertulliani, lib. de Exhort. castitat., c. 2, dicentis: *Non est bonæ ac solidæ fidei sic omnia ad Dei voluntatem referre, et ita adulari sibi unumquemque, dicendo nihil fieri sine jussione ejus, ut non intelligamus aliquid esse nobis ipsis. Cæterum excusabitur omne delictum, si contenderimus, nihil fieri a nobis sine Dei voluntate.* Quæ posteriora verba valde notanda sunt; nam loquendo proprie nihil fit a peccatore, cum peccat, nisi actus realis; malitia enim non proprie fit, sed consequitur: si autem homo non facit talem actum, nisi prædeterminatus a Deo, profecto nihil ab homine fit sine efficaci Dei voluntate beneplaciti, et prædeterminante; ergo excusabitur omne delictum. Unde concludit nobis relictam esse voluntatem eligendi alterum, et inducit locum Ecclesiast. 15, et adjungit: *Et ideo non debemus quod nostro expositum est arbitrio, in Dei referre voluntatem, quos vult ipse et velle, qui malum non vult. Ita nostra est voluntas cum malum volumus contra Dei voluntatem, qui bonum vult. Porro si queris unde veniat ista voluntas, qua quid volumus adversus Dei voluntatem, ut breviter dicam, ex nobis ipsis; et infra: Per voluntatis libertatem volens devertis in id quod Deus noluit.* Per quæ omnia ostendit ipsam etiam determinationem talis actus non esse Deo adscribendam, sed libertati creatæ voluntatis; cui consonant optime verba Bernardi, lib. de Grat. et lib. arbitr.: *Ut esset liberum arbitrium, creans gratia fecit; ut profi-*

ciat, servans gratia fecit; ut deficiat, ipsum se dejicit.

3. *Ambrosii verba.* — Alter locus est Ambrosii, lib. 1 Exaëmer, cap. 8: *Non igitur ab extraneis est nobis, quam a nobis ipsis, majus periculum. Intus est adversarius, intus auctor erroris, intus, inquam, clausus in nobismetipsis. Propositum tuum speculari, habitum tuæ mentis explora, excubias obtende adversus mentis tuæ cogitationes et animi cupiditates. Tu ipse es causa improbitatis, tu ipse duæ flagitiorum tuorum, atque incensor criminum. Quid alienam naturam accersis ad excusationem tuorum lapsuum? Utinam teipsum non impelleres, utinam non præcipitares, utinam non corrueres, aut studiis immoderatiorebus, aut indignatione, aut cupiditatibus, quæ nos inneocos velut quibusdam retibus tenent.* In quibus multa expendi possunt. Primum quod ait, *non ab extraneis, etc.*; nam certe si a Dei prædeterminatione incipit lapsus, profecto ab extra venit, saltem quoad primum initium necessarium et efficax. Unde non haberet locum quod subdit: *Quid alienam naturam accersis ad tuam excusationem?* Quæ enim rationabilior excusatio, quam quæ ex Dei prædeterminatione sumeretur, si vera esset? Unde quod subdit: *Utinam teipsum non impelleres*, profecto supponit a Deo non impelli; nam si homo a Deo impulsus se impelleret, quid mirum? Aut cur excusabilis non est? Sed minus est, ut aiebam, præimpelli, quam prædeterminari, nam impulsui resisti posset, non autem prædeterminationi. Et ideo etiam ait hominem se præcipitare, utique solum, et non ab alio. Item dicit: *Tu tibi es duæ flagitiorum tuorum*, utique quoad ipsos actus reales concupiscentiæ, et similes, quod inferius magis declarat, dicens: *Ille cavenda quæ ex nostra voluntate prodeunt delicta juventutis, et irrationabiles passiones corporis. Quorum igitur nos sumus domini, horum principia extrinsecus non requiramus, nec derivemus in alios, sed agnoscamus ea quæ proprie nostra sunt; quod enim possumus non facere, si nolumus, hujus electionem mali nobis potius debemus quam aliis adscribere.*

4. *Augustinus eripitur adversariis.* — Jam vero quoniam adversarii de Augustini auctoritate ita confidunt, ut suam sententiam expressam Augustini esse dicant, breviter ostendam illum aperte cum cæteris Patribus in hac veritate asserenda consentire, et immerito aliqua ejus verba in contrarium sensum detorqueri. Primum satis aperte colligitur ex libro primo de liber. Arbitr., capite undecimo,

ubi docet mentem nostram non fieri servam libidinis a superiori mente propter justitiam, neque ab inferiori propter infirmitatem, seu impotentiam ejus. Unde concludit: *Nulla res alia mentem cupiditatis comitem facit, quam propria voluntas, et liberum arbitrium.* Certe non fit mens serva libidinis, aut cupiditatis comes, nisi per actum ipsum realem, et inde in ea resultat malitia moralis; ergo de illomet actu docet Augustinus Deum, qui per antonomasiam superior mens dici potest, non reducere nos in illam servitutem, quod certe faceret si hominum voluntatem ad amorem delectabilium prædeterminaret; unde in l. 3, cap. 2, ex eodem principio infert: *Restat igitur ut ejus* (id est, humanæ voluntatis) *sit proprius iste motus, quo fruendi voluntatem a creatore ad creaturam convertit; qui motus si culpæ deputatur, non est utique naturalis, sed voluntarius*; ubi illum motum, de quo dixerat non esse ex motione superioris mentis, a culpæ formalitate manifeste distinguit, cum illum ad culpam imputari dicit. Unde infra concludit: *Quid opus est querere unde iste motus existat, cum illum non nisi animi, et voluntarium, et ob id culpabilem esse fateamur?* Per quæ non excludit concursum Dei simultaneum ad talem actum, sed excludit talem influxum causæ superioris, ratione cujus potius illi, quam soli libertati voluntatis, adscribi possit talis motus. Et eodem sensu dixit lib. 12 Confession., c. 11, motum voluntatis, qui est delictum et peccatum, a Deo non esse.

5. *Ejusdem alia loca.* — Hinc aliis locis docet Augustinus nefas esse dicere malas voluntates ad Deum, tanquam ad auctorem, esse referendas; ita habet lib. 2 de Peccator. merit., cap. 19, ubi tractat locum Pauli 1 Cor. 4: *Quid habes quod non accepisti?* et refert expositionem Pelagianorum dicentium ideo dictum esse a Paulo, quia ipsum esse hominis et liberum arbitrium a quo sunt bona opera, est donum, et beneficium Dei, quam expositionem ipse reprobat, quia alias etiam mala opera in Deum, ut auctorem, essent referenda, et propter ea etiam dici posset homini: *Quid habes quod non accepisti?* Quod profecto intelligit Augustinus non solum de actibus malis, ut mali sunt, sed etiam ut tales actus reales sunt, alias non satis gratiam Dei defenderet, nec Pelagio contradiceret. Igitur etiam de illis actibus, prout effectus reales sunt, absurdum putat Augustinus primam radicem et causam in Deum referre, sive tribuere quod nos faciat illos facere aut velle. Unde cap. 19 sub-